

/ גבעות-עולם ירוקות / שגפן סתונית  
משירה עליהן / עלי זהבה. //

גם אם ירחיק אדם / לכרפי הים או  
מעבר / לקו הירוק, / ישא נפשו אל  
שילה שלו— / הנער שומע, קוראים  
בשמו / ואין איש עמו / אין איש /  
בחשכה. //

ותכלת על כתפי / גפן של זהב. עלים  
תרוגים, שגדיהם ארגמן / כדמות לב  
מסורגת / ירטיטו על לבו.

נדמה לנו כי הרגשת העצב המרה שבשיר  
כמו ההשלמה עם העצב המר (ואלו שתייהן  
בנוסף למרירות העובדות האמורות בשיר)  
תחומות במדויק בעובדה שאין תיאום בין  
המעשה שעושה העם לבין הידיעה הנחרצת  
של המעשה שעליו לעשות. ואפשר מאד  
שההשלמה המרה עם העצב המר נעוצה  
בידיעה כי מה שלא עשינו אנחנו יעשה  
אחרינו ביד בנינו.

א.ת.

### מראות גיחזי

באגדה התלמודית מזכירים את גיחזי בנ-  
שימה אחת עם ישו כדוגמה לתלמיד שיצא  
לתרבות רעה. בפואימה הפיקארסקית של  
חיים גורי מופיע גיחזי, התלמיד שסרח  
(“אינני אלישע מעליכם ואין מלים בפי על  
החולות האלה”—ע' 67) כישו מודרני, ככופר  
בדמותו של הנביא הממוסד, כדמות של  
המתנבא העממי המכונה “משוגע”:

...כמו המופרע הידוע / המדבר אל הרו-  
חות... (ע' 48)

פעם ופעמיים נשמעת קריאה: “מה לך פה  
גיחזי? מה מעשיך?” הוא הזר הנצחי בעיר,  
שאינו נוטש לעולם. במעיז וינה אגדית,  
הרצליאנית, הוא ה“אנטי-הרצל” שאינו חווה  
מדינה אלא חווה נוראות:

נשענתי על מעקה הגשר דומה להרצל  
מהורהר, ללא זקן, / צופה במים הרבים,  
האפורים. (ע' 36)

שקרעי / הברזל מכות אש / על חזהו (14),  
כציפרים עזות, מהירות / בשמיים מחשבו-  
תיך (19), ריבי הדרורים (20), השדה האדום  
(24), נופל בצוויחה לערפל (28), קוץ ממ-  
איר, / מרעיל (28), חוזר ומסתער, / בוער  
(30), כתר מלכות ללא רחמים (71).

עם השימוש הקצר והתמציתי בפשוטים  
שבאמצעים השיריים, מושג ממז או רובד  
נוסף: כתר-המלכות של העם הוא כתר-  
מלכות ממשי גם אם אין בו רחמים, והוא  
ממשי “בעמק שילה” כמו שהוא ממשי “בי-  
מים רבים” ראשונים. שירי הקובץ נטולים  
התחכמויות וחכמות שיריות ונטולים קישור-  
טים שיריים כמו ביקש מחברם לתפוס ולעצב  
את האמת הפשוטה והיסודית של הציבור  
בו הוא חי ולמסור אותה בבהירות לאותו  
ציבור, למסור אותה מסירה אישית לכל נפש  
בודדת מן הציבור בשפה שבה דוברת נפש  
אל נפש, בשירה. הנוף הממשי הוא אמצעי  
בו משתקף הנוף האנושי בלי שיקפח הנוף  
מממשותו בעוד האנושי מרחיב בו אחיזה  
וביסוס ושורש על אף הזיקנה, הייסורים,  
הדין והאכזריות האנושית השוטפת.

אמור מעתה כי “בעמק שילה” מוסר (בתוך  
השאר, כמוכן) את הנפש החצויה של בני  
עם ש“כתר-מלכות” מונח על ראשם בלי  
שביקשוהו במודע ובלי שרצו בו במודע,  
והוא מונח על ראשם “ללא רחמים” בברחם  
מפניו וכל יום הוא יום-דין בשבילם. אלה  
הם שירים שרבדי המשמעויות שלהם מוקנים  
בכוח המלים שלא נכתבו יותר משהם מוק-  
נים בכוח המלים שנכתבו. בהצלחה מלאה  
נאמרים בשירים דברים בלי לקרוא בשמם  
ואפילו בלי להזכירם. בין כותרות השירים  
(“בעמק שילה”, “ארץ הבחירה”, “עצי עז-  
לה”, “בעמק יהושפט”, “בהר גילה”, כמו  
גם “לב האבן”, “קצווי ארץ”) לבין סיום  
השירים נכללים הדברים שכוללים העץ  
והאבן, הארץ והאדמה.

ואם נחוץ משל-נוף או דגימה נוספת לאמור  
עד כאן, נביא את שיר-הפתחה של “בעמק  
שילה”:

\* חיים גורי: מראות גיחזי (שירים); הוצאת  
הקיבוץ המאוחד, 1974; עמ' 67.

ימים רבים לא באתי / בין ההרים האלה:

או :

היא זו שלעולם תהיה, לעולם בעתיד  
נצחי שאין זמן-הווה מקדמנו אליו :  
שתלך אחרינו כמו אחותנו המקושטת  
בשחורים ובשיראים, / שתהיה כלתנו  
העשנה בחגיגה ההיא. (ע' 18)  
או שתהיה בתוך עבר רחוק שלזכרון אין  
בו נגיעה אפילו :

כעת, למשל, לאחר שלגים, / לאחר שנים,  
/ אני הולך אליה בשלג היורד... (ע' 33)  
הדמות עולה ונמוגה כלייטמוטיב מוזיקלי  
המתנגן באזניך שוב ושוב כעולה מחדרה  
של תלמידת-פסנתר שקדנית. עד שיקפא  
ויהיה ככל החלומות הקפואים של הבריות—  
מחושבים, נבונים, סדורים להפליא :  
שם הילדה המנגנת. / הילדה הנבונה שיש  
לה סרט. (ע' 47)

חלומותיו, רצונותיו שלו, "גם הם שבים...  
אל הספרים העתיקים" (ע' 58), והוא, שמיאן  
לחיות בתוך התגשמות מאווייהם של נביאים  
אחרים, יהיה אחד מהם. הצעקה שלו, במלים,  
איבדה את חדותה.

ב.צ.

### לוחמי חרות ישראל

מה היה הלח"י בשני גילגוליו העיקריים,  
בין 1940 ל-1942 ובין 1944 ל-1948? במה  
צריך ההיסטוריון להתרכז יותר—בכתבי  
לח"י ובפרובלימטיקה האידיאולוגית והש-  
תלשות הוויכוח והפולמוס הפנימי בתוך  
לח"י, ולמעשה בצמרתו הקטנה עד מאד,  
או בעלילות לח"י, מיבצעיו, לוחמיו? הממד  
השני קל יותר שהרי מקץ חצי יובל-שנים  
ויותר אין עוד יסוד (אף לא טעם) לתת דופי  
בהקרבתם האישית של לוחמי לח"י ובנכור-  
נותם הנפשית הגדולה להיאבק בתנאים קשים  
מפל, תנאים של מחתרת, חרם ונידוי ורדיפה  
עד-צוואר למען מטרה. גם אין זה נוח עוד  
לפקפק בחיוניותה של אותה מטרה: הקמתה  
של מדינה ריבונית בארץ-ישראל. אולם

\* נתן ילין-מור: לוחמי חרות ישראל /  
אנשים—רעיונות—עלילות; הוצאת שקמונה,  
1974; 483 עמ'.

שגריר גודד של ממלכה אחרת. / האיש  
הזר, אבוי, / ההלך השחור. (ע' 37)  
ה"ממלכה האחרת" של גיחזי לעולם לא תהיה  
בנמצא, בעוד שחלומו של "הרצל האמיתי"  
נתגשם, ונגזר על גיחזי לחיות בו :

אני גר כעת בסביבה הנכונה / המיצאת  
תפוזים ואנחות / למחצית העולם. (ע' 53)  
המורד הפוליטי, האנטי-אידיאולוג, מסותר  
בכל שורה משורות הפואימה. מטרתו לשים  
ללעג, לשבר קדשים בציניות ובאכזריות,  
להניא את האנשים מלהאמין במה שאינו  
ארעיות, במה שנחשב נצחי. כל שהוא בגדר  
משפט תנאי, השערה, תקוה, אשליה, אל  
לך לקבלו :

אני גר בין השערות נדירות / ומשפטי-  
תנאי בלתי-משוערים. (ע' 53)  
ועוד, באותה נימה :

ולאורך הדרך ראיתי בקשות רבות המ-  
חפשות את בעליהן. / את דעתן הגנובה  
ראיתי, את תמימותן שהיתה לפצעים. /  
חבל שלא הזהירו מראש. / אסור לשחק  
בחלומות כאלה... (ע' 56)

רק לא להוליך שולל את האנשים במלים  
יפות, בשמועות טובות, בסבלנות, בלשפות-  
תלונות, והכל בשם "הכתוב בחוברת".  
סוף המעשה: צעיר נמצא מת בחדרו, מהת-  
אבדות. "בחיפוש שנערך בחדרו נמצאו בין  
שאר הדברים כמה מימצאים..." (ע' 65)  
"...אחר-כך, מאוחר יותר, הלכו ונמצאו כמה  
דו"חות..." (ע' 66). מישהו אחר, משורר  
אחר, מלקט את הכתוב, ממיין חלומות לסו-  
גיהם, עלילתם אחת-יוחידה: דמות אשה  
מסתורית, קדושה וזונה, חיה ומתה. ילדה?  
אחות? אם?

וראיתי את פניה המצולמות מלפנים ומן  
הצד / כפני המבוקשים. / ואת הפרס  
ההולך אחר ראשה היקר ראיתי / ואת  
הדם הזולג מפצעה / הקדושים. (ע' 9)  
במסעותיו רואה גיחזי נשים אחרות, "או  
פילגשים הקופאות בחלון", או "נשים מקו-  
מיות הנודעות בראש-חוצות לאנשים זרים".  
אלה חלומות-ההבל של האחרים, שממהרים  
להגשימם, למצותם. האשה מן החלום האמיתי